

นโยบายต่างประเทศไทยกับแนวทางการขับเคลื่อนภูมิพลังวัฒนธรรม (Soft Power) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

Thai Foreign Policy and the Guidelines for Thailand's Soft Power in Support of Sustainable Development

อรุณรัตน์ จินดา

Arunrat Jinda

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

E-mail: arunrat@vru.ac.th

This article is presented in the 19th National Conference of Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Nakhon Phanom University, November 22, 2024

Received: October 31, 2024; Revised: February 4, 2025; Accepted: March 8, 2025

บทคัดย่อ

ภูมิพลังวัฒนธรรม (Soft Power) เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้าง “วัฒนธรรมสัมพันธ์นานาชาติ” ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ดีและแน่นแฟ้นระหว่างประเทศของทุก “ตัวแสดง” ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคพลเมือง เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนและเอื้อต่อการพัฒนาและยกระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกมิติ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของภาครัฐและการกำหนดนโยบายต่างประเทศไทยในการขับเคลื่อนภูมิพลังวัฒนธรรม (Soft Power) ภายใต้บริบทและอัตลักษณ์ที่หลากหลายโดยคำนึงถึงความสมดุลในทุกมิติอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยใช้แนวคิดไตรภาคีศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ “สามสัมพันธ์ สามฐาน สามพลัง” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (2565) นำมาวิเคราะห์แนวทางการกำหนดนโยบายต่างประเทศไทยในการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ผลการศึกษาพบว่า ภาครัฐมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนภูมิพลังวัฒนธรรม (Soft Power) เพื่อเสริมสร้าง วัฒนธรรมสัมพันธ์นานาชาติและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยรัฐทำหน้าที่เป็น “ผู้นำเชิงนโยบาย” (Policy Leader) ในการกำหนดทิศทาง ยุทธศาสตร์ และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการใช้ภูมิพลังวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทางการทูตและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภูมิพลังวัฒนธรรม; นโยบายต่างประเทศไทย; การพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

Soft Power is an important tool for improving 'international cultural relations,' which are unique and close interactions between countries and all actors in the government, private, and civil sectors. This encourages the exchange of cultural knowledge across borders and contributes to the development and improvement of international relations and

cooperation in all areas, including cultural, social, economic, and international politics and policies. The article examines the role of Thailand's government and foreign policymaking in supporting Soft Power in a variety of situations and identities, based on Naowarat Pongpaiboon's description of Thai Soft Power and Creative Culture under the 'Tripartite of Art and Culture' concept. This concept is explored in the Guidelines for Determining Foreign Policy in Thailand Under the New World Order. The study found that the government plays an important role in promoting Soft Power in order to promote international cultural linkages and expand global cooperative networks. The state acts as a policy leader, establishing directions, strategies, and infrastructure to enable the use of Soft Power as a tool for diplomacy and long-term economic development.

Keywords: Soft Power; Thai Foreign Policy; Sustainable Development

บทนำ

ในโลกยุคปัจจุบันการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระเบียบโลกใหม่ (New World Order) มีความรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้นเครื่องมือการแข่งขันและการพัฒนาระหว่างประเทศไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่มิติทางการทหารหรือเศรษฐกิจเท่านั้น หรือในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเรียกว่า “Hard Power” แต่เครื่องมือที่สำคัญที่หลายประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศเลือกที่จะหยิบนำมาใช้ภายใต้มิติทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ หรือที่เราคุ้นเคยกับคำว่า “Soft Power” ในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการกำหนดนโยบายต่างประเทศใหม่ที่เกิดขึ้นในมิติภูมิรัฐศาสตร์ เศรษฐกิจ และประเด็นต่างๆ ประกอบด้วย การเสริมสร้างภาพลักษณ์และอิทธิพลระหว่างประเทศ การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเชิงบวก ส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวอย่างเร่งด่วนเพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์แห่งชาติและยกระดับให้ประเทศมีความก้าวหน้าโดยมีภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ที่ชัดเจนในเวทีระหว่างประเทศ

ประเด็นสำคัญที่นโยบายต่างประเทศของไทยต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงระเบียบโลกใหม่ ประกอบด้วย 1) การแพร่กระจายของวัฒนธรรมและค่านิยมที่มีการเชื่อมต่อกันที่ง่ายและรวดเร็วขึ้น 2) การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ทางการเมืองโลกในการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศโดยใช้ Hard Power, Soft Power และ Smart Power ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ 3) ความสำคัญของ Soft Power ในการเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาในระดับโลกใหม่ เพื่อช่วยในการประสานความร่วมมือแบบบูรณาการได้ เช่น โรคระบาด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น และ 4) การเติบโตของประชาสังคมและสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ภาคประชาชนมีบทบาทในการสร้างและแพร่กระจายของ Soft Power มากขึ้น [1]

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้เครื่องมือใหม่ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย ได้แก่ “Soft Power” ในการวางเป้าหมายในการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยและยั่งยืน ดังนั้น แนวคิดเรื่อง “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Soft Power) ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การทูต และการพัฒนาประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อเสนอเชิงนโยบายการปฏิรูปประเทศด้านศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ศึกษาเรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนภูมิพลังวัฒนธรรมของไทย” โดยมุ่งเน้นหลักการบูรณาการของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาชน และมีความเป็นรูปธรรมจับต้องได้ เน้นผลลัพธ์ในการสร้างเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ โดยมีเครื่องมือที่สำคัญคือ ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นไทยในการกำหนดแผนและนำไปใช้ [2]

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของภาครัฐและการกำหนดนโยบายต่างประเทศไทยในการขับเคลื่อนภูมิพลังวัฒนธรรม (Soft Power) ภายใต้บริบทและอัตลักษณ์ที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความสมดุลในทุกมิติอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อที่นักวิชาการและนักปฏิบัติการต่างประเทศสามารถนำไปกำหนดนโยบายต่างประเทศในยุคที่โลกมีความซับซ้อนภายใต้ระเบียบโลกใหม่ให้เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิด “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Soft Power)

ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายหลังที่มีการจัดระเบียบโลกใหม่ “Soft Power” กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ประเทศมหาอำนาจและประเทศที่มีบทบาทในเวทีโลก รวมทั้งองค์การระหว่างประเทศต่างๆ นิยมใช้ในการกำหนดแผนและนโยบายเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติสูงสุด โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมรวมทั้งการสร้างค่านิยมทางสังคมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นและมีความต่อเนื่องในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ภูมิพลังวัฒนธรรมในบริบทของประเทศไทยในรูปแบบของเครื่องมือการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ ระบุขึ้นอย่างชัดเจนในการประชุมวุฒิสภาเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2566 โดยมีผู้ตั้งต้นคณะกรรมการการวิสามัญศึกษาและพิจารณาการเสนอแนะแผนกลยุทธ์การส่งเสริม “Soft Power” แห่งชาตินายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สมาชิกวุฒิสภา ได้เสนอให้ใช้คำว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” แทนคำว่า “Soft Power” ในการกำหนดนโยบายปฏิรูปประเทศเพื่อให้ภาคประชาชนและนานาชาติมีความเข้าใจที่ตรงกัน ในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนนโยบายของไทยในมิติทางวัฒนธรรมสร้างสรรค์และการสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจน [3] ดังนั้น “ภูมิพลังวัฒนธรรม” จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิรูปประเทศ, ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี, และ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ภายใต้แนวทางการขับเคลื่อนภูมิพลังวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน [2]

นิยามของคำว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายว่า พลังความรู้ที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้นิยามของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมไทยหลายท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. เอกวิทย์ ณ ถลาง [4] ได้ศึกษาวิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย ให้ความหมายของคำว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” คือ สิ่งที่มีส่วนถึงความเป็นตัวตนและอัตลักษณ์ของชุมชนซึ่งหากได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะสามารถเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ความหมายดังกล่าวให้ความสำคัญกับการดำเนินการของชุมชนผ่านวัฒนธรรมที่มีอยู่ สอดคล้องกับนิยามของ ดร. เสรี พงศ์พิศ [5] และ ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ [6] ที่ได้นิยามไว้ว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” คือ พลังที่มีอยู่ในวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นทุนในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคม และภายหลังจากที่มีการเสนอให้ใช้คำว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ในวุฒิสภา ในมุมมองของนักวิชาการได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ความหมายและการนำมาใช้ของ “ภูมิพลังวัฒนธรรม” มากขึ้น ขวัญชนก เหล่าสุนทร [1] ได้ให้ความหมายของคำว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Cultural Power) หมายถึง อิทธิพลและพลังอำนาจที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ซึ่งสามารถส่งผลต่อความคิด พฤติกรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม รวมถึงการกำหนดทิศทางการพัฒนาของสังคมนั้นๆ ซึ่งสามารถใช้เป็น “สะพานเชื่อมโยงหัวใจของผู้คนต่างแดน” โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

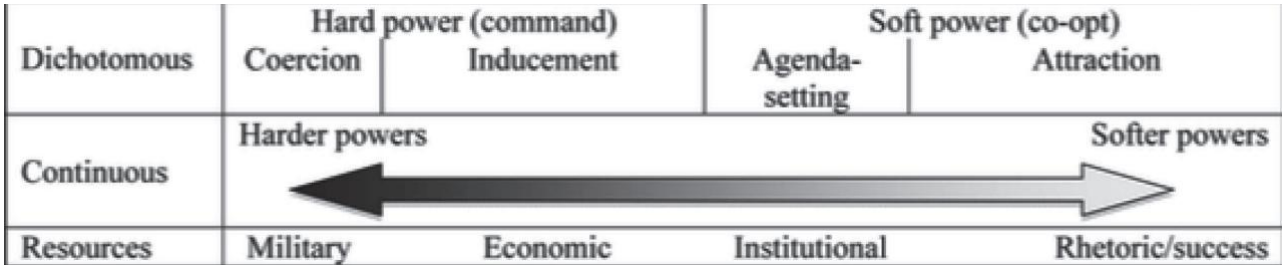
- 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง องค์ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่สั่งสมมาจากบรรพบุรุษและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

- 2) ความเชื่อและศาสนา (Beliefs and Religion) หมายถึง ระบบความเชื่อและหลักคำสอนทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและจิตใจของผู้คน
- 3) ประเพณีและพิธีกรรม (Traditions and Rituals) หมายถึง แบบแผนการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาและมีความหมายเชิงสัญลักษณ์
- 4) ศิลปะและวรรณกรรม (Art and Literature) หมายถึง ผลงานสร้างสรรค์ที่สะท้อนอัตลักษณ์และจิตวิญญาณของผู้คนในสังคม
- 5) ภาษาและการสื่อสาร (Language and Communication) หมายถึง ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้ในการถ่ายทอดความคิดและความหมายระหว่างสมาชิกในสังคม

จากนิยามความหมายที่ได้ระบุนำในข้างต้นทั้งหมด กล่าวสรุปได้ว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Soft Power) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและค่านิยมในชุมชนกับการกำหนดทิศทางการดำเนินการต่างๆ ในสังคมนั้นๆ โดยในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Soft Power) คือ เครื่องมือที่มีความสำคัญในการเสริมสร้าง “วัฒนธรรมสัมพันธ์นานาชาติ” โดยใช้วัฒนธรรม ค่านิยม ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและแน่นแฟ้นระหว่างประเทศของทุก “ตัวแสดง” ในเวทีโลกอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนและเอื้อต่อการพัฒนาและยกระดับความร่วมมือในทุกมิติ ประกอบด้วย วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามมีงานวิชาการจำนวนมากยังมีความคลุมเครือในการอธิบายวิธีการดำเนินการต่างประเทศและนโยบายต่างประเทศโดยใช้ “Soft Power” ในบทความนี้ผู้เขียนขอนำเสนอบทวิเคราะห์เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจมากขึ้นในความหมายของ “Soft Power” ในบริบทของการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย เพื่อให้เล็งเห็นถึงที่มาของคำว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Soft Power) และนำไปใช้ให้ถูกต้องในทุกๆ ภาคส่วน

ภูมิพลังวัฒนธรรม: นิยามความหมายของ “Soft Power” แบบใหม่ในบริบทของไทย

บทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอความหมายและความแตกต่างของคำว่า “Soft Power” ในบริบทและการนำมาใช้ในการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย จากการให้นิยามความหมายของคำว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ที่ได้กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่า “Soft Power” ในประเทศไทยได้ถูกให้ความหมายใหม่เพื่อใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศในมิติด้านวัฒนธรรมและการส่งเสริมการสร้างค่านิยมต่างๆ ในสังคม โดยใช้คำว่า “ภูมิพลังวัฒนธรรม” แทนการใช้คำว่า “อำนาจละมุน” หรือที่คุ้นเคยกันในชื่อของ “Soft Power” หลักการนี้สอดคล้องกับบทวิเคราะห์ของ รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ เจริญวัฒนกุล [7] ในบทความเรื่อง “พินิจแนวคิด Soft Power อย่างจริงจัง: ปัญหาและความเข้าใจผิดในการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ในงานวิชาการไทย” ที่ได้นำเสนอแนวทางและกลยุทธ์ในการที่จะทำให้แนวคิด Soft Power มีพลังและเป็นรูปธรรมมากขึ้นในฐานะกรอบวิเคราะห์ที่สำคัญของวงการต่างประเทศ คือ การนิยามความหมายของ Soft Power ใหม่ ละทิ้งรูปแบบค่านิยม Soft Power ของ Joseph Nye เนื่องจาก Nye ได้ให้ความหมายของการใช้ “Soft Power” ด้วยผลลัพธ์ทางพฤติกรรมมากกว่านิยามบนฐานของทรัพยากรทางวัฒนธรรมและเสนอให้จัดวาง “Soft Power” ในฐานะระดับความเข้มข้นของเครื่องมือและมาตรการที่ใช้มากกว่า ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความหมายและกลไกการใช้ “Soft Power”
ที่มา: Rothman (2011)

“Soft Power” ภายใต้แนวคิดของ Joseph Nye [9] ได้มีการกล่าวถึงและนำมาใช้ในการกำหนดเครื่องมือการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างประเทศตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของอำนาจทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และประเทศต่างๆในยุโรป โดย Nye ได้ให้นิยามในหนังสือที่ชื่อ *Soft Power: the Means to Success in World Politics* ในปี ค.ศ. 2004 กล่าวว่า “Soft Power” คือ การใช้ความสามารถที่ทำให้ผู้อื่นปรารถนาผลลัพธ์ที่ใช้อำนาจต้องการ โดยมีกลไกหรือวิธีนำไปใช้คือ “การสร้างความดึงดูดใจ” โดยมีผลลัพธ์ คือ ความดึงดูดใจที่ไม่สามารถจับต้องได้ซึ่งชักจูงพวกเราให้คล้อยตามจุดประสงค์ของผู้อื่นโดยไม่มีการคุกคามหรือแลกเปลี่ยนสิ่งใดๆ ซึ่งมีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “Hard Power” คือ การใช้อำนาจแบบดั้งเดิมผ่านการใช้อำนาจทางการเมืองและการกดดันทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ Nye ได้อธิบายถึง แหล่งที่มาของ “Soft Power” ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) วัฒนธรรม (Culture) เป็นแหล่งการเสริมสร้างอำนาจที่สำคัญที่สุดของ Soft Power โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่มีความน่าดึงดูดในระดับสากล ได้แก่ ภาพยนตร์ ดนตรี ศิลปะ วรรณกรรม แฟชั่น อาหาร 2) ค่านิยมทางการเมือง (Political Values) คุณค่าทางด้านสิทธิมนุษยชน คุณค่าด้านประชาธิปไตย คุณค่าของการแก้ไขความขัดแย้งด้วยกลไกสันติภาพ และ 3) นโยบายต่างประเทศ (Foreign Policies) กล่าวโดยสรุปคือ “Soft Power” คือ ความสามารถในการได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการด้วยการดึงดูดใจมากกว่าการบังคับหรือสิ่งตอบแทน โดยเกิดจากความดึงดูดใจของ “วัฒนธรรม อุดมการณ์ทางการเมือง นโยบายต่างประเทศ” [10]

ตารางที่ 1 ความหมายและรูปแบบการใช้ Hard Power และ Soft Power ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามแนวคิดของ Joseph Nye

รูปแบบการใช้ อำนาจ	นิยาม/ความหมาย	แหล่งที่มาของแนวคิด	ตัวอย่าง
Hard Power	การใช้อำนาจแบบดั้งเดิมเพื่อให้ผู้คนทำตามสิ่งที่ต้องการและเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการบังคับขู่เข็ญและการจ่ายให้โดยใช้เงิน โดยตั้งอยู่บนฐานของการข่มขู่	- ลงโทษ เช่น ทำสงคราม - คำบาตรทางการเมืองและเศรษฐกิจ ออกกฎหมายห้าม - ให้รางวัล เช่น ลดกำแพงภาษี ให้สิทธิพิเศษ	- การทำสงครามบุกยูเครนของรัสเซีย - การถูกคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจจากสหภาพยุโรปในรัสเซีย

ตารางที่ 1 ความหมายและรูปแบบการใช้ Hard Power และ Soft Power ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามแนวคิดของ Joseph Nye (ต่อ)

รูปแบบการใช้ อำนาจ	นิยาม/ความหมาย	แหล่งที่มาของแนวคิด	ตัวอย่าง
	คุกคามตัวแสดงอื่นๆ ให้ กระทำบางอย่างตามที่ ผู้ใช้อำนาจต้องการ		
Soft Power	การใช้อำนาจในรูปแบบ ใหม่ผ่านอิทธิพลทาง วัฒนธรรม คุณค่าทาง สังคมและการเมือง รวมไปถึงนโยบายต่างประเทศ เพื่อดึงดูด เชื่อเชิญ โน้ม น้ำให้ผู้คนสนใจแล้ว อยากกระทำหรือคล้อย ตาม มากกว่าการบังคับขู่ เหี้ย	- วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยมที่แฝง เข้าไปในสื่อ ผลงานศิลปะ รวมทั้งนโยบาย ต่างประเทศ ความ ช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนทาง วัฒนธรรม ที่ส่งไปยัง กลุ่มเป้าหมาย	- การส่งเสริมสินค้า วัฒนธรรมสมัยนิยม (K- Pop) - ภาพยนตร์ Hollywood ของอเมริกา - การแลกเปลี่ยนทาง การศึกษาระหว่าง ประเทศ - การจัดกีฬา/กิจกรรม การแข่งขันระหว่าง ประเทศ - ความคิดแบบเสรีนิยม - ความเท่าเทียมทางเพศ

ที่มา: Nye (2004)

ดังนั้น “ภูมิพลังวัฒนธรรม” หรือ “Soft Power” ในบริบทของประเทศไทยในการนำไปใช้ในการพัฒนานโยบายภายในและต่างประเทศยังไม่สอดคล้องกันกับนิยามตามที่ Nye ได้ให้เอาไว้ตั้งแต่ต้นในปี ค.ศ. 1990 และ 2004 และ 2011 กล่าวคือ แนวคิด “Soft Power” ในความหมายของ Nye ไม่ใช่การใช้นโยบายทางวัฒนธรรม การทูตสาธารณะและทรัพยากรทางวัฒนธรรมอื่นๆ โดย Nye [10] ได้วิเคราะห์ผ่านแนวคิด “Soft Power” ว่า ผลลัพธ์จากการใช้ Soft Power สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของตัวแสดง (power defined as behavioral outcomes) จึงสามารถสรุปได้ว่า แนวคิด “Soft Power” ตามนิยามของ Nye มีความแตกต่างจาก แนวคิด “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ในบริบทของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้การศึกษาของ รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ เจริญวัฒนกุล [7] ได้มีการตั้งคำถามและให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในประเด็นดังกล่าวที่ว่า หากแต่ “Soft Power” ไม่ได้ใช้อ้างอิงในนโยบายวัฒนธรรมสิ่งนี้นัยต่อแนวทางการประยุกต์ใช้ “Soft Power” ในไทยอย่างไร ดังนั้น บทความเรื่องจึงนำเสนอการใช้ “Soft Power” ของไทย ภายใต้แนวคิด “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศของไทยในปัจจุบัน

บทบาทของ “Soft Power” ของไทยภายใต้แนวคิด “ภูมิพลวัฒนธรรม” ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

กล่าวโดยทั่วไปการทำงานของ “Soft Power” ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศปัจจุบันเป็นเครื่องมือและตัวแปรที่สำคัญในการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มุ่งเน้นการเสริมสร้างพันธมิตรโดยใช้ความอ่อนโยน การแลกเปลี่ยนและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เนื่องจากโลกที่มีการเชื่อมต่อนานมากขึ้น (Globalisation) และมีการติดต่อและแพร่กระจายของวัฒนธรรมและค่านิยมง่ายและรวดเร็วขึ้น (Connection), การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ทางการเมืองโลก (Geopolitics) ที่มีความสลับซับซ้อนและคานอำนาจซึ่งกันและกันโดยใช้เครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบผสมผสาน (Smart Power), ความซับซ้อนของปัญหาระดับโลก (Paradox) เช่น โลกระบาด สงครามกลางเมือง การก่อการร้าย การสะสมอาวุธนิวเคลียร์ และการเติบโตของประชาสังคมและสื่อสังคมออนไลน์และดิจิทัล ดังนั้นบทบาทของ “Soft Power” ของไทยภายใต้แนวคิด “ภูมิพลวัฒนธรรม” จึงถูกกำหนดให้เป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้าง “วัฒนธรรมสัมพันธ์นานาชาติ” โดยอาศัยการบูรณาการเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคพลเมือง โดยคำนึงถึงการรักษาสมดุลในทุกมิติ ได้แก่ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามที่คณะอนุกรรมการด้านศิลปะและวัฒนธรรม ในคณะกรรมการการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรมวุฒิสภา [2] ได้กล่าวว่า การขับเคลื่อนภูมิพลวัฒนธรรมของไทยสอดคล้องกับกฎหมายยุทธศาสตร์และนโยบายระดับชาติ โดยมุ่งส่งเสริมวัฒนธรรมสัมพันธ์ไทยกับเวทีโลก

“ภูมิพลวัฒนธรรม” ของไทย มีบทบาทที่สำคัญในการกำหนดและดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนี้

1. การสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของไทยในรูปแบบของ National Branding กล่าวคือ การเสริมสร้างความโดดเด่นของประเทศผ่านมิติทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองในเวทีระหว่างประเทศได้และสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางเศรษฐกิจระดับโลกได้ เช่น “ประเทศไทยใช้วัฒนธรรมในการสร้างภาพลักษณ์ สยามเมืองยิ้ม (Land of Smiles) ซึ่งมีส่วนสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักลงทุนจากต่างประเทศ [11]

2. การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว โดยรัฐบาล ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามามีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งของ “ภูมิพลวัฒนธรรม” ของไทยด้วยวิธีการและรูปแบบนี้ ได้แก่ โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา เทศกาลภาพยนตร์นานาชาติ หรือ การจัดนิทรรศการศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดเทศกาลและงานประเพณี การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับความคิดเห็นของ ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดร.ยุวดี นิรัตน์ตระกูล ที่ได้กล่าวว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับประเทศแต่ยังเป็นการทูตวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ ช่วยสร้างความเข้าใจและความประทับใจต่อประเทศไทยในสายตาชาวต่างชาติ” [12]

3. การมุ่งเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในรูปแบบที่หลากหลาย คือ การใช้วัฒนธรรมและค่านิยมเชื่อมโยงในการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศและเสริมสร้างพันธมิตรในเวทีโลกเพื่อสร้างความมั่นคงและพัฒนาการเมืองและเศรษฐกิจในประเทศและภูมิภาคที่ตั้งอยู่ให้เกิดความยั่งยืนได้ เช่น การใช้กีฬาและเทคโนโลยีการส่งเสริมความร่วมมือและการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ร่วมกัน, การแลกเปลี่ยนทางวิชาการและวัฒนธรรมระหว่างสถาบันการศึกษา, การร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น, การส่งเสริมการค้า เศรษฐกิจและการลงทุนผ่านความเข้าใจทางวัฒนธรรมรวมทั้งการสร้างเครือข่าย

ทางวัฒนธรรม เป็นต้น

4. การเสริมสร้างอำนาจและอิทธิพลในเวทีโลก ในบริบทของประเทศไทย การใช้ “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ไม่สามารถใช้กำลังทางทหารหรือบีบบังคับทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามไทยสามารถใช้วัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีความเชี่ยวชาญของไทย ได้แก่ อาหารและการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ความคิดเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู [13] ได้กล่าวว่า “ประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการใช้ Soft Power ผ่านวัฒนธรรม อาหาร และการท่องเที่ยว ในการเสริมสร้างบทบาทและอิทธิพลในภูมิภาคและเวทีโลก ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มอำนาจต่อรองทางการทูตและเศรษฐกิจของไทยได้”

5. การส่งเสริมและพัฒนานโยบายต่างประเทศภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวคือ บทบาทของ “Soft Power” ของไทยภายใต้แนวคิด “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสามารถใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการ (SDGs) ประกอบด้วย การลดความยากจน การส่งเสริมการศึกษา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับ ความคิดเห็นของ สุรินทร์ พิศสุวรรณ [14] ที่ได้กล่าวว่า “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมดั้งเดิมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาชุมชนเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน”

กล่าวโดยสรุปภูมิพลังวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในหลายมิติ โดยบทบาทของ “Soft Power” ของไทยภายใต้แนวคิด “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายใต้ระเบียบโลกใหม่ในปัจจุบัน มีระบบและกลไกที่สำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย คือ การเพิ่มการรับรู้และความนิยมในวัฒนธรรมไทยในระดับนานาชาติ เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับนานาชาติอย่างกว้างขวาง และใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สอดคล้องกับ รายงานของกระทรวงการต่างประเทศ [15] กล่าวว่า “การทูตวัฒนธรรมมีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเพิ่มอำนาจละมุนของประเทศไทยในเวทีโลก”

บทบาทของภาครัฐ: นโยบายต่างประเทศของไทยในการขับเคลื่อน “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Soft Power)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้มีการวางรากฐานในการสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิด “ภูมิพลังวัฒนธรรม” โดยเน้นหลักการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพของ 3 ภาคส่วนหลัก ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิและหน้าที่พลเมือง [16] หลักปฏิบัติปรากฏอยู่ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายของการพัฒนานโยบายต่างประเทศ เช่น นโยบายต่างประเทศของไทยได้ส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีความมั่นคงระหว่างประเทศและการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติโดยให้นานาชาติตระหนักและการยอมรับถึงความสำคัญผ่านการใช้ “ภูมิพลังวัฒนธรรม” กล่าวคือ

“การเสริมสร้างพลังบวกหรือ “อำนาจแบบนุ่มนวล” (Soft Power) ของไทย โดยอาศัยการส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีและวัฒนธรรมประเพณีไทย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา ความนิยมวิถีไทย สินค้าไทย โดยส่งเสริมผ่านความสัมพันธ์ทุกรูปแบบทุกระดับและทุกช่องทาง”

อย่างไรก็ตามการพัฒนานโยบายต่างประเทศของไทยโดยใช้ “Soft Power” ที่ได้กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยังมิได้ระบุการวัดผลและการนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยกล่าวถึงเพียง

การส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ผลิตภัณฑ์และค่านิยมของไทยในการแสดงบทบาทในเวทีระหว่างประเทศเพื่อสร้างความมั่นคงระหว่างประเทศ ที่สำคัญไปกว่านั้น รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ เจริญวัฒนกุล [7] ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรมของรัฐที่ต้องการใช้ Soft Power นั้นสอดคล้องกับคุณค่าสากลก็จะมีโอกาสที่รัฐดังกล่าวจะสามารถสร้างแรงจูงใจต่อรัฐอื่นๆได้มากยิ่งขึ้น” ดังนั้น บทบาทของรัฐจึงเป็นสารตั้งต้นที่สำคัญในการสร้างแนวทางการขับเคลื่อน “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ของไทยให้เป็นรูปธรรมจับต้องได้มากยิ่งขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2566 คณะอนุกรรมการด้านศิลปะและวัฒนธรรมใน คณะกรรมการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม ได้มีการกำหนดหลักการสำคัญในการขับเคลื่อน “ภูมิพลังวัฒนธรรม” ของไทย ภายใต้แนวคิดไตรภาคี ศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพของ 3 ภาคส่วนหลัก ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยแต่ละภาคส่วนจะต้องร่วมมือในลักษณะภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ผ่านกลไกความร่วมมือระดับท้องถิ่น (Local Collaboration Mechanism) โดยการร่วมระดม “ทุน” และ “ทรัพยากร” ที่มีอยู่ ร่วมกันบริหารจัดการวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์เป็น “สินค้าวัฒนธรรม” (Cultural Product) ที่มีคุณค่าและมูลค่านำไปสู่ “ผลลัพธ์” ได้แก่ การเพิ่มพื้นที่การแสดงออกของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนมีศักดิ์ศรีและการพึ่งตนเองของชุมชนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น “ภาครัฐ” คือ ศูนย์กลางในการขับเคลื่อน “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Soft Power) ของไทยในมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านแผนงานระดับต่างๆและแผนยุทธศาสตร์ในระยะยาว โดยมีแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศผ่านกิจกรรม ดังนี้

1. การส่งเสริมวัฒนธรรมสัมพันธ์ไทยกับนานาชาติในมิติของสังคม การศึกษาและวัฒนธรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บุคลากรเพื่อเน้นไปในด้านของการพัฒนาคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาผู้ทรงอิทธิพลหรือบุคคลสำคัญทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า “Influencer” และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ ในประเทศเป้าหมาย โดยเฉพาะ “เยาวชน” ในการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมและการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรและสร้างสรรค์ต่อประชาคมระหว่างประเทศ เพื่อสร้างเครือข่ายในระยะยาวและมีความต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างประเทศ

2. การสร้างเครือข่ายพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กับต่างประเทศ เพื่อร่วมกันสร้างงานวิจัยและนวัตกรรม โดยหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีการให้งบประมาณในรูปแบบของทุนสนับสนุนผ่านหลายช่องทางเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกันกับประเทศต่างๆ โดยมุ่งเน้นที่ประเด็นที่เร่งด่วนและสำคัญ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนาในสาขาที่ไทยมีความเชี่ยวชาญและสอดคล้องกับพันธกิจของประเทศ

3. การกำหนดตำแหน่งเชิงยุทธศาสตร์และภาพลักษณ์ของประเทศ (National Branding) บนพื้นฐานของนโยบายความเป็นกลางทางการเมืองระหว่างประเทศและมุ่งเน้นการทำงานเพื่อมนุษยธรรมให้มีความโดดเด่นและรับรู้ในระดับสากล โดยจัดตั้งกลไกระดับนโยบายเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบายและแผนการดำเนินการที่ชัดเจนในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร “ภูมิพลังวัฒนธรรม” (Soft Power) ที่ไทยมีอยู่ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและมีบูรณาการ และจัดตั้งองค์กรหลักที่เป็นศูนย์กลางในการนำเสนอทรัพยากรด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่นของไทยแก่ชาวต่างชาติ เพื่อสนับสนุนการสร้าง National Branding คล้ายคลึงกับสถาบันของต่างประเทศในไทย เช่น British council ของประเทศสหราชอาณาจักรและสถาบัน Goethe ของประเทศเยอรมัน เป็นต้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวคิด “ภูมิพลวัฒนธรรม” (Soft Power) เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินนโยบายทั้งภายในและต่างประเทศของไทยในระเบียบโลกใหม่ที่มีความซับซ้อนและเชื่อมต่อง่ายมากขึ้น การใช้ “Soft Power” เป็นวัฒนธรรมของรัฐที่ต้องใช้เครื่องมือนี้ให้สอดคล้องกับคุณค่าสากลเพื่อเพิ่มโอกาสที่จะทำให้รัฐสามารถสร้างความดึงดูด แรงจูงใจ และภาพลักษณ์เชิงบวกต่อรัฐอื่นๆ ได้มากยิ่งขึ้นในบริบทของประเทศไทย จากข้อเสนอแนะในที่ประชุมวุฒิสภาเมื่อปี พ.ศ. 2566 ของ นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ที่ได้ให้กับฝ่ายแผนกลยุทธ์การส่งเสริม Soft Power แห่งชาติ ในการนิยามการใช้ Soft Power ของไทยในการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศ โดยเสนอให้ใช้คำว่า “ภูมิพลวัฒนธรรม” แทนที่คำว่า “ซอฟต์พาวเวอร์” แทนเพื่อประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงแก่ชาติส่งผลต่อการกำหนดหมุดหมายและนโยบายต่างประเทศไทยในระเบียบโลกใหม่ให้เป็นรูปธรรมและชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม นิยามของคำว่า “ภูมิพลวัฒนธรรม” (Soft Power) ของไทย มีความหมายที่แตกต่างไปจาก “Soft Power” ของ Nye ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ของพฤติกรรมเมื่อได้ใช้ “Soft Power” กับประเทศอื่น ในขณะที่ “ภูมิพลวัฒนธรรม” (Soft Power) ของไทย ในนิยามจากทรัพยากรที่มาจากวัฒนธรรมและการสร้างอัตลักษณ์ ค่านิยม ในสังคมไทยเพื่อเปิดประตูสู่สากล นอกจากนี้การบูรณาการแนวคิด “ภูมิพลวัฒนธรรม” ร่วมกับ “วัฒนธรรมสร้างสรรค์” เป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยให้มีความยั่งยืนในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการนำเอาทุนทางวัฒนธรรมมาต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคม ผ่านการผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และมรดกทางวัฒนธรรม จะช่วยให้เข้าใจถึงกลไกการทำงานของวัฒนธรรมในฐานะเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนา และเห็นถึงโอกาสในการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าและความยั่งยืนให้กับสังคม โดยผสมผสานคุณค่าดั้งเดิมกับแนวคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ กระบวนการนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาสถิติทางวัฒนธรรมไว้ได้และในขณะเดียวกันก็สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งการบูรณาการต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ประกอบด้วย ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา และอีกหนึ่งสิ่งที่รัฐพึงระลึกไว้เสมอในการใช้ “ภูมิพลวัฒนธรรม” (Soft Power) ของไทยจะต้องใช้อย่างคุ้มค่า มีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบ เพื่อที่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างประเทศในระยะยาวและมีความยั่งยืน จากกรณีศึกษาการใช้ “แนวคิดภูมิพลวัฒนธรรม” (Soft Power) ของไทยในการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ โครงการครัวไทยสู่ครัวโลก เป็นการส่งเสริมอาหารไทยให้เป็นที่รู้จักในต่างประเทศ โดยการสนับสนุนให้ร้านอาหารไทยเปิดในต่างประเทศและการจัดฝึกอบรมการทำอาหารไทยให้กับเชฟต่างชาติ โครงการนี้ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวและการค้าสินค้าไทยผ่านอาหาร ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มทั้งในด้านเศรษฐกิจและการยกระดับชื่อเสียงของไทยในระดับโลก และการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นการบูรณาการ “ภูมิพลวัฒนธรรม” กับ “วัฒนธรรมสร้างสรรค์” เข้าด้วยกันและยังมีการสนับสนุนศิลปะร่วมสมัยไทย เช่น การจัดเทศกาลศิลปะหรืองานแสดงศิลปะร่วมสมัยไทย เช่น การจัดเทศกาลศิลปะหรืองานแสดงศิลปะไทยในต่างประเทศซึ่งมีผลให้วัฒนธรรมไทยเป็นที่รู้จักในรูปแบบที่สร้างสรรค์และทันสมัย อีกทั้งประเทศไทยได้มีการส่งเสริมการใช้ “ภูมิพลวัฒนธรรม” ผ่านการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาและวิทยาศาสตร์กับต่างประเทศผ่านการจัดโครงการ การแลกเปลี่ยนทางวิชาการที่มีเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทยและการส่งเสริมความร่วมมือทางเทคโนโลยีผ่านศูนย์วิจัยและนวัตกรรมของไทยในต่างประเทศ กล่าวโดยสรุป คือ กรณีศึกษาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการ “แนวคิดภูมิพลวัฒนธรรม” กับความคิดสร้างสรรค์และการส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยในบริบทของระเบียบโลกใหม่ได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- [1] ขวัญชนก เหล่าสุนทร. (2567). *ภูมิพลวัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Soft Power & Creative Culture)*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [2] คณะอนุกรรมการด้านศิลปะและวัฒนธรรม. (2567). *การส่งเสริมต้นทุนทางศิลปะและวัฒนธรรมสู่ความเป็นสากล*. <https://www.parliament.go.th/>
- [3] เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. (2566). *ภูมิพลวัฒนธรรม แทน ซอฟต์พาวเวอร์ เพื่อให้คนไทยเข้าใจ*. <https://www.khaosod.co.th/>
- [4] เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2556). ถึงเวลาต้องเปลี่ยนแปลงการศึกษาของไทยครั้งใหญ่อีกครั้งแล้ว: กระแสการเปลี่ยนแปลงระดับโลกภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และบ้านเมืองไทยที่ส่งผลต่อปัญหาและการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาไทย. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, 5(9), 367-392.
- [5] เสรี พงศ์พิศ. (2566). ศาสตร์แห่งการตีความและการประยุกต์ในสังคมไทย. *วารสารปรัชญาประชาคม*, 1(1), 12-41.
- [6] อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2557). สถานภาพปัญหาและทิศทางการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และสังคมล้านนา (2430-2529). *Social Sciences Academic Journal, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University*, 26(2), 19-57.
- [7] พีระ เจริญวัฒนกุล. (2561). พินิจแนวคิด Soft power อย่างจริงจัง: ปัญหาและความเข้าใจผิดในการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ในงานวิชาการไทย. *วารสารรัฐศาสตร์นิเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 4(2), 253-277.
- [8] Rothman, S. B. (2011). Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power? *Journal of Political Power*, 4(1), 49-64.
- [9] Nye, J. S. (1990). Soft power. *Journal of Foreign policy*, 4(8), 153-171.
- [10] Nye Jr, J. S. (2004). Soft power and American foreign policy. *Political science quarterly*, 119(2), 255-270.
- [11] ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2548). รัฐเก่าในขดใหม่: การเปลี่ยนแปลงและต่อเนื่องของรัฐและชาติในอุษาคเนย์. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 5(2), 55-102.
- [12] ยุวดี นิรัตน์ตระกูล. (2554). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: ต่อยอด เพิ่มคุณค่า หาดูต่าง*. http://www.etatjournal.com/upload/245/9_CreativeTourism
- [13] ไชยวัฒน์ คำชู. (2553). *กลุ่มผลประโยชน์กับการกำหนดนโยบายสาธารณะในประเทศญี่ปุ่น: พลวัตรของการเปลี่ยนแปลงและนัยที่มีต่อประเทศไทย*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- [14] สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2543). ผู้นำ ความขัดแย้งและความรุนแรง: สภาการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารรวมแล*, 21(2), 37-46.
- [15] กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *รายงานของกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. 2564*. <https://www.mfa.go.th/th/>

- [16] สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.
<https://www.senate.go.th/assets/portals/13/files/>